

4. Макаренко А.С. Педагогические сочинения: В 8 т. – Т. 5. / Редкол.: М.И. Кондаков и др. – М., 1983.
5. Макаренко А.С. Методика организации воспитательного процесса // Соч. в 7 т. – Т.У. Общие вопросы теории педагогики. Воспитание в советской школе. – М., 1960.
6. Макаренко А.С. Некоторые выводы из моего педагогического опыта: Соч. в 7 т. – Т. 4. – М., 1957.– С. 197-251.
7. Макаренко А.С. Педагогические сочинения: В 8 т. – Т. 4. / Сост.: М.Д.Виноградова, А.А.Фролов. – М., 1984.
8. Макаренко А.С. Педагогические сочинения: В 8 т. – Т. 5. / Сост.: Л.Ю. Гордин, А.А. Фролов. – М., 1985.
9. Творческое использование идей А.С.Макаренка и В.А.Сухомлинского в формировании педагогического мастерства // Тез. меж вуз.науч. – практ. конф. – Полтава, 1983.
10. Творча спадщина А.С.Макаренка в контексті світової педагогічної думки: Метод. рекомендації студентам до спецсеминару / А.А.Сбруєва та ін. – Суми, 1998.

УДК 378.14.

**ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЙ А.МАКАРЕНКА
ПРО ТЕХНОЛОГІЗАЦІЮ ВИХОВАННЯ У
ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДАХ**

**О.І. Янкович
(Тернопіль)**

У статті висвітлюються погляди А.Макаренка на технологічні процеси у вихованні. Виявлено можливості використання ідей українського педагога у вищій педагогічній школі. Акцентовується увага на необхідності оживити в педвузах педагогічно-технічну думку, поліпшити підготовку вчителя до використання технології діагностики у навчально-виховному процесі.

Ключові слова: освітні технології, технології виховання, педагогічна майстерність, діагностика.

В статье рассмотрены взгляды А.Макаренка на технологические процессы в воспитании. Выявлены возможности использования идей украинского педагога в высшей педагогической школе. Акцентируется внимание на необходимости оживить в педвузах педагогически-техническую мысль, улучшить подготовку учителя к использованию технологии диагностики в учебно-воспитательном процессе.

Ключевые слова: образовательные технологии, технологии воспитания, педагогическое мастерство, диагностика.

The article deals with A. Makarenko's views on a technological processes in upbringing. There have been shown the ways of using the ideas of the Ukrainian

pedagogue at a higher pedagogical school. The stress has been put on the necessity to revive a pedagogical and technical thought at teachers training establishments and to improve the teacher's training to use a diagnostic technology during the training and educative process.

Key words: *educational technologies, upbringing technologies, pedagogical mastery, diagnostics.*

Постановка проблеми. З середини 90-х рр. ХХ ст. у навчальних закладах України розпочалося масове використання освітніх технологій. Бурхливого розвитку зазнали передусім інформаційно-комунікаційні та навчальні технології. Значно консервативнішими виявились технології виховання. Незважаючи на так званий „бум” у галузі освітніх технологій, як свідчать дослідження, у навчальних закладах вони використовуються недостатньо, потребує поліпшення підготовка вчителя до їх упровадження, вчені не дійшли єдності в обґрунтуванні їх теоретичних основ, що спонукає звертатись до творчості класиків педагогіки. У ній можна знайти орієнтири для вирішення сучасних проблем як педагогічної, так і загальноосвітньої школи.

Ще задовго до відкриття освітніх технологій у зарубіжній педагогіці, ідею про необхідність використання технологічного підходу у вихованні висловив А.Макаренко, обґрунтувавши основні етапи технологічного циклу та вказавши на потребу оживити в педвузах педагогічно-технічну думку.

Таким чином, *актуальність статті* обумовлена необхідністю вивчення поглядів А.Макаренка на технологічні процеси у вихованні для поліпшення підготовки вчителя до впровадження освітніх технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Автором ідеї про технологізацію освіти вважають чеського гуманіста Я.А. Коменського. Саме поняття „освітні технології” вперше використано у 20-х роках ХХ ст. у педології, у наукових працях з рефлексології (І. Павлов, В. Бехтерев, О. Ухтомський, С. Шацький). У педагогіці термін „технологія в освіті” з’явився наприкінці 40-х років ХХ ст. (Ф. Персіваль, Г. Елінгтон). Поняття «педагогічна технологія» використовується на сторінках зарубіжних педагогічних джерел з 60-х рр. ХХ ст.

Вивчення освітніх технологій за кордоном пов’язане з іменами Б. Блума, Д. Брунера, М. Вулмана, Г. Грейса, Дж. Керала, М. Кларка, В. Коскарлі, П. Мітчелла, Р. Томаса, Д. Хамбліна. Вагомий внесок у дослідження теоретичних і методичних основ освітніх технологій зробили відомі російські автори Ю. Бабанський, В. Беспалько, М. Бершадський, П. Гальперін, В. Гузеєв, Т.Ільїна, М. Кларин, Л. Ланда, Г. Селевко, Н. Тализіна, Н. Щуркова та ін.

В українській теорії та практиці освіти технологічний підхід заснований А. Алексюком, В. Бондарем, Я. Бурлакою, І. Зязюном, В. Лозовою, І. Підласим та ін. Дослідженням освітніх технологій займаються відомі українські вчені С. Гончаренко, В. Євдокимов, О. Пехота, А. Нісімчук, В. Онишук, О. Падалка, І. Прокопенко, О. Савченко, Г. Сазоненко, І. Смолюк, С. Сисоєва та інші.

Аналізу педагогічної технології А. Макаренка в контексті сучасної педагогіки присвячене дисертаційне дослідження С. Карпенчук.

У численних публікаціях українських науковців зазначається, що автором ідеї технологізації виховання є видатний педагог А.Макаренко. Ще задовго до виникнення термінів «технологія в освіті», «педагогічна технологія» у творі «Педагогічна поема» він вказував на схожість «між процесами виховання й звичайними процесами в матеріальному виробництві» [6, с.440].

Проте не на достатньому рівні популяризуються погляди А.Макаренка на необхідність запровадження точних вимірювань у педагогіку, без яких неможлива діагностична постановка мети. Саме діагностичність є однією із найважливіших ознак педагогічних технологій. Отже, А.Макаренко не лише запропонував технології виховання, а й вказав на необхідність математичних вимірів (діагностики) для їх реалізації.

Потребують використання в освітніх закладах також ідеї А.Макаренка про необхідність оживити педагогічно-технічну думку, сприяти розвитку технологій виховання, які, як вже тоді помітив український педагог, перебувають у найжалюгіднішому стані з-поміж усіх галузей суспільного буття.

Мета статті: з'ясування сутності ідей А.Макаренка про впровадження технологічного підходу; виявлення можливостей їх використання для підготовки майбутнього вчителя у вищій педагогічній школі.

Виклад основного матеріалу. Ідея порівняння педагогічних процесів з виробничими, людини з машиною має давні корені. Вважається, що автором ідеї про технологізацію освіти є Я.А.Коменський, який порівнював організацію шкіл із годинниковим механізмом. Французький просвітитель Ж.О.Ламетрі знайшов риси схожості вже між самою людиною та годинником. Порівняти педагогічний процес з виробничим спало на гадку також відомому українському педагогові А.Макаренку: «А я чим більше думав, тим більше виявляв схожості між процесами виховання й звичайними процесами в матеріальному виробництві і ніякої особливо страшної механістичності в цій схожості не вбачав» [6, с. 440].

Розмірковуючи над основними причинами жалюгідного стану справ у виховній галузі, він дійшов висновку, що «наше педагогічне виробництво ніколи не будувалося за технологічною логікою, а завжди за логікою моральної проповіді...

Саме тому у нас просто немає всіх найважливіших відділів виробництва: технологічного процесу, обліку операцій, конструкторської роботи...» [6, с. 440].

Зарадити стану справ у вихованні, на думку А.Макаренка, можна було, запровадивши точні вимірювання, контроль результатів роботи, посилити відповідальність педагогів за їх роботу: «Чому, нарешті, у нас немає відділу контролю, який міг би сказати різним педагогічним партачам:

— У вас, голубчики, дев'яносто відсотків браку...Заплатіть, будь-ласка, з вашої платні» [6, с. 440-441].

На жаль, діагностичні служби — це слабе місце в технологічному ланцюгу сучасних навчальних закладів. Без добре налагодженої системи діагностики неможливо говорити про впровадження технологічного підходу.

Як показують опитування вчителів загальноосвітніх закладів, нині це одна із причин недостатнього рівня використання освітніх технологій у навчальному процесі. Серед інших важливих чинників – переконання, що впровадження технологічного підходу не поліпшить результати навчально-виховного процесу, проте вимагатиме зайвих зусиль та витрат часу (майже 40% опитаних учителів). 15,4% відчують брак знань з проблем освітніх технологій, 20,1% хотіли б мати методичну літературу, якою могли б скористатися для впровадження технологічного підходу.

Зазначені причини сприяли тому, що лише половина опитаних учителів (50%) вважають, що використовують освітні технології, ще 50% не використовують.

На основі результатів досліджень можна зробити висновок, що у ВНЗ педагогічного профілю є доцільним запровадження навчальних дисциплін «Освітні (педагогічні) технології». Вони введені до навчальних планів низки вищих навчальних закладів (Ніжинський державний університет ім. М.Гоголя, Полтавський педагогічний університет ім. В.Г.Короленка, Південноукраїнський педагогічний університет ім. К.Д.Ушинського, Миколаївський державний університет ім. В.Сухомлинського, Волинський державний університет ім. Л.Українки та інші).

Навчальна дисципліна «Освітні технології» існує також у Тернопільському національному педагогічному університеті ім. В.Гнатюка. На її вивчення відводиться 3,5 кредити. Складається із чотирьох змістових модулів „Технології навчання”, „Технології виховання”, „Соціально-виховні технології” та „Технології управління загальноосвітнім навчальним закладом”. Окрім того існує ще навчальна дисципліна „Сучасні інформаційні технології”.

Під час вивчення технологій навчання студенти ґрунтовно вивчають діагностичне цілетворення у навчальному процесі, знайомляться із колом цілей Б.Блума і ставлять цілі відповідно до шести рівнів мислительної діяльності: знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінка.

Серед завдань студентів при вивченні змістового модуля „Технології навчання” – не лише знайомство із проектними, ігровими, технологіями розвитку критичного мислення, вітагенної освіти тощо, а й підготовка фрагментів уроків та технологічних карт із використанням інтерактивних та інших технологій.

У зв’язку із накопиченням соціальних проблем у суспільстві, що відобразилось на діяльності школи, приділяється увага ґрунтовному засвоєнню змістового модуля „Соціально-виховні технології”. Окрім вивчення „Технологій виховання і навчання дітей з проблемами”, студенти вивчають також технологію „Організація успішної діяльності”, яка мала б допомогти їм результативно організувати будь-яку діяльність, в тому числі й педагогічну. Ця технологія розробляється на кафедрі педагогічної майстерності та освітніх технологій Тернопільського національного педагогічного університету ім. В.Гнатюка, проте не є цілковито новою, оскільки ще у ХХ ст. польський філософ, логік Тадеуш Котарбинський (1886-1981) заснував науку праксео-

логію – про успішно організовану діяльність. Російський вчений Г.Селевко в „Енциклопедії освітніх технологій” також зафіксував школи успіху, а також „Створення ситуації успіху”. Таким чином, запропонована нами технологія „Організація успішної діяльності”, увібрала в себе інноваційні елементи та традиційні. Її мета – формування особистості, яка володіє знаннями та вміннями професійно організовувати свою діяльність і добиватись вагомих результатів у суспільно значимій сфері людського буття.

Одним із завдань запропонованої технології є сприяти тому, щоб вихованець став суб’єктом виховання, що допоможе вирішити низку виховних проблем. Нині, на жаль, темпи розвитку технологій виховання дуже відстають від навчальних та інформаційно-комунікаційних.

Ще у 30-х рр. ХХ ст. А.Макаренко помітив, що «в усьому нашому радянському житті нема жалюгіднішого технічного стану, ніж у галузі виховання. І тому виховна справа є кустарна, а з кустарних виробництв – найвідсталіша» [6, с. 441].

Із плином часу розрив між станом справ у вихованні та навчанні лише поглиблювався не на користь вихованню. Фахівці стверджують, що людина виявилась непристосованою до стрімкого розвитку цивілізації. Відбулося це не сьогодні, а вже десь у 30–40-і роки ХХ століття [1, с.54]. Очевидно, цю тривожну тенденцію помітив А.Макаренко, запропонувавши технологізацію виховання, поліпшення підготовки вчителів до впровадження технологічного підходу, оскільки, на його думку, «давно захиріла в наших педвузах педагогічно-технічна думка» [6, с.441].

Технологізація освіти зумовила дискусійну проблему: яка роль педагогічної майстерності при реалізації технології? Чимало вчених вважають, що характерними ознаками технології є відтворюваність, гарантія результату. «Від методики технологія відрізняється відтворюваністю результатів, відсутністю безлічі «якщо»: якщо талановитий учитель, талановиті діти, багата школа», – вважають І.Підласий та А.Підласий [10, с.43].

На думку російського вченого Г.Селевка, у виконанні технології (процесів навчання, виховання) безперечно присутня індивідуальність, особистісна специфіка учителя (його майстерність, педагогічна техніка), проте провідною є компонента, яка характеризує закономірності засвоєння матеріалу, склад і послідовність дій учнів. Зрозуміло, результати застосування однієї і тієї ж технології різними педагогами будуть різними, але близькими до деякого середньостатистичного значення, яке є характерним для даної технології [12, с.61].

Проводячи аналогії між виробничими та освітніми технологіями, вчені не могли не помітити між ними суттєвих відмінностей, в тому числі стосовно відтворення результату. Зокрема Є. Коротяєва зазначає: «Спробуємо виявити характерні ознаки виробничої технології. Передусім, це конкретна цілеспрямованість і результативність. Починаючи промисловий процес, людина точно знає, який результат (предмет: розмір, вага, колір і т.д.), яким способом (затрати праці, час, матеріальні вкладення та ін.) вона хоче отримати... Що

стосується соціальних технологій, то ...в них вихідним і кінцевим результатом виступає людина, а основним параметром змін – одна чи кілька якостей... Людина є багатофакторною системою, на яку впливає величезна кількість «зовнішніх впливів». Все це призводить до того, що «підбір певної послідовності навіть найрезультативніших процесів чи заходів не гарантує досягнення повної ефективності» [4, с.64-65].

На нашу думку, результати навчально-виховного процесу залежать від кількох чинників: від того, хто навчає, кого навчають і як навчають (які методики і технології використовують). Ці чинники дуже взаємопов'язані між собою. І тому не доцільно визначати, котрий із них є провідним.

А.Макаренко відводив формуванню педагогічної майстерності вчителя суттєву роль. Доцільно припустити: він уважав, що лише завдяки поєднанню технологізації освіти з педагогічною майстерністю педагога можна досягти запланованих результатів.

Таким чином, аналіз творчості А.С.Макаренка та джерел із впровадження освітніх технологій у практику діяльності навчальних закладів дає підстави для таких висновків:

1. Видатний український педагог А.С.Макаренко є автором ідеї про технологізацію виховання. Він ратував за впровадження технологічного підходу за декілька десятиліть до поширення терміну „педагогічна технологія” у зарубіжних педагогічних джерелах.

2. На сучасному етапі в практиці діяльності педагогічного вищого навчального закладу доцільно використовувати такі ідеї А.Макаренка:

- впровадження технологічного підходу у виховний процес;
- оживлення педагогічно-технічної думки через вивчення технологічних дисциплін;
- формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя поряд із розвитком технологій виховання;
- використання для контролю кількісних вимірювань (методів діагностики) у навчально-виховному процесі.

3. Одними із основних критеріїв освітніх технологій є відтворюваність та прогнозованість, яка виражається у гарантії результатів. Окрім ланцюжка технологічних дій на показники навчально-виховного процесу впливають професійна майстерність вчителя та якості учнів.

На нашу думку, подальші наукові пошуки необхідно проводити у напрямку розвитку технологій діагностики навчально-виховного процесу освітніх закладів різного рівня акредитації; з'ясування ролі педагогічної майстерності у виконанні технології.

ЛІТЕРАТУРА

1. Иванова Т.В. Культурологическая подготовка будущего учителя: Монография. – К., 2005.
2. Ильина Т.А. Понятие «педагогическая технология» в современной буржуазной педагогике / Советская педагогика. – 1971. – № 9. – С. 123-134.

3. Карпенчук С.Г. Педагогічна технологія А.С. Макаренка в контексті сучасної педагогіки. Автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.01. – К.: І-т педагогіки АПН України, 2003.
4. Коротаєва Е.В. Педагогические взаимодействия и технологии /Мин-во образования и науки. Уральский гос. пед. ун-т. – М., 2007.
5. Макаренко А. Методика організації виховного процесу /Твори у 7-ми т. – Т.5. – К., 1954. – С. 7-93.
6. Макаренко А. Педагогічна поема. – К., 1973.
7. Макаренко А. Проблеми шкільного радянського виховання /Твори у 7-ми т. – Т. 5. – К., 1954. – С. 97-205.
8. Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології: Навчальний посібник. – К., 2000.
9. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: Монографія /С.О.Сисоєва, А.М.Алексюк, П.М.Воловик, О.І.Кульчицька, Л.Є.Сігаєва, Я.В.Цехмістер та ін. За ред. С.О.Сисоєвої. – К., 2001.
10. Підласий І., Підласий А. Педагогічні інновації /Рідна школа. – 1998. – № 12. – С. 3-17.
11. Прокопенко І.Ф., Євдокимов В.І. Педагогічні технології. – Харків, 2005.
12. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий: В 2-х т. – Т.1. – М., 2006.

УДК 371.4: 37.018.1

**ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА
А.С.МАКАРЕНКА У ВИХОВНІЙ СИСТЕМІ
ПРИВАТНОЇ ШКОЛИ (З ДОСВІДУ РОБОТИ
ПНВК «ПАРОСТОК»)**

**Т.Г. Дмитренко,
О.В.Крамарева
(Полтава)**

У статті здійснюється стислий розгляд компетентнісного підходу до формування особистості в педагогічній практиці А.С.Макаренка, дається аналіз 14-річного досвіду використання педагогічної спадщини А.С.Макаренка у виховній системі ПНВК «Паросток» (тип «школа-родина»). Автори визначають ефективність відкриттів А.С.Макаренка в сучасних умовах виховної системи школи, орієнтованої на формування особистості, наділеної системою ключових компетентностей.

Ключові слова: *цілісна особистість, система ключових компетентностей, виховна система, виховний колектив.*

В статтє кратко рассматривается компетентностный подход к формированию личности в педагогической практике А.С.Макаренко, осуществляется анализ 14-летнего опыта использования педагогического